

Ajatuksia koulutusviennistä – mahdollisuudet ja riskit vaakakupissa

Katariina Juusola

Koulutusosaamisen viennistä tulee kehittää yksi Suomen tulevaisuuden tärkeimmistä vientituotteista. Näin kaavailtiin vuonna 2010 julkaistussa opetus- ja kulttuuriministeriön raportissa (OKM 2010). Suomessa ajatus koulutuksesta vientituotteena on suhteellisen tuore käsite ja kattaa laajan skaalan erilaisia koulutusosaamisen viennin muotoja. Monissa muissa maissa, etenkin Australiassa, Isossa-Britanniassa sekä Yhdysvalloissa, koulutuksella on tehty kauppaa yli rajojen jo vuosikymmeniä. Koulutuksen suurimmat vientimaat ovat luonnollisesti englanninkielisiä maita, joiden koulutusosaamisella on kysyntää yli rajojen, ja joissa tutkintomaksut ovat arkipäivää. Usein näissä maissa väestörakenteen muutokset ovat ajaneet korkeakoulut tilanteeseen, jossa kotimaiset opiskelijamäärät ovat laskemassa, mikä puolestaan on johtanut koulutussektorin ylikapasiteettiin. Tämän lisäksi julkisen rahoituksen osuus korkeakoulujen budjetista, mikäli sellaista on ollut, on ollut laskusuunnassa jo vuosikymmeniä. Rahoituskanavien muutos, globalisaatio ja kansainvälistymispaineet ovatkin toimineet kannustimina yliopistojen koulutusvientihankkeille, joiden kautta haetaan uusia mahdollisuuksia korkeakoulujen kasvulle ja kannattavuudelle. Vaikka korkeakoulutasolla koulutusvientiä harjoitetaan monin eri tavoin, kuten ulkomaisten opiskelijoiden rekrytoinnilla, 2000-luvun alun yksi huomattavimmista trendeistä oli tytärkampusten perustaminen ulkomaille.

Kasvavat koulutusmarkkinat Arabiemiraateissa

Koulutusviennin kohdemarkkinamaita ovat olleet pääasiassa kehittyvät

maailmantalouden keskuksat, sekä tietoyhteiskuntaa rakentavat öljyntuottajamaat, joiden oma koulutusinfrastruktuuri ei ole riittänyt kasvavan väestömäärän koulutustarpeita. Monet näistä maista ovat olleet hyvin aktiivisia koulutuksen tuontimaita. Etenkin Yhdistyneet Arabiemiraatit ja sen seitsemästä emiraatista erityisesti Dubai ja Abu Dhabi ovat aktiivisesti houkuttelleet alueelleen ulkomaisia korkeakouluja rakentaakseen alueelleen koulutuksen keskittymän – kansainvälisen koulutushubin. Arabiemiraateissa tämä projekti alkoi jo 1990-luvulla, jolloin se salli ensimmäisenä arabimaana yksityiset korkeakoulut. Tämä päätös mahdollisti myös ulkomaisten koulujen toiminnan maassa. Ensimmäinen pioneerikorkeakoulu oli kaakkois-australialainen University of Wollongong, joka aloitti englanninkielen opetuksen tarjoamisen Dubaissa vuonna 1993 ja laajensi myöhemmin toimintojaan yliopistoksi. Pian perässä seurasivat myös skotlantilainen University of Strathclyde ja brittiläinen University of Bradford, jotka aloittivat liikkeenjohdon koulutusohjelmien tarjoamisen Dubaissa vuonna 1995.

Arabiemiraattien koulutuskenttä on sikäli erikoinen, että noin 80-90 prosenttia väestöstä on muualta tulleita työntekijöitä. Näistä suurin osa on vierastyöläisiä Kaakkois-Aasiasta, Intiasta, Pakistanista ja Bangladeshista. Moni heistä ei osaa lukea tai kirjoittaa, eli he ovat korkeakoulujen opiskelijamarkkinoiden ulkopuolella. Paikalliset emiraattiopiskelijat puolestaan nauttivat ilmaisesta korkeakoulutuksesta valtion yliopistoissa tai stipendien turvin ulkomailla. Yksityisen sektorin koulutusmarkkinat keskittyvätkin ylemmän keskiluokan kansainvälisiin opiskelijoihin. Koulutusmarkkinoiden ollessa kuumimmillaan vuonna 2009 Arabiemiraateissa toimi kolmen valtion yliopiston lisäksi noin 60 yksityistä yliopistoa, joista 52 toimi parin miljoonan ihmisen asuttamassa Dubaissa (KHDA 2010).

Suurin osa Arabiemiraateissa toimivista korkeakouluista perustettiin Dubain talouden nousukauden aikana vuosina 2003-2009, jolloin kasvavat opiskelijamäärät ja kasvava opiskelijoiden maksukyky houkuttelivat ulkomaisia yliopistoja. Samaan aikaan elettiin korkeakoulujen kansainvälistymistrendin kulta-aikaa, jolloin kansainvälistymistä tavoiteltiin etenkin tytärkampusten perustamisena ulkomaille. Trendiä vahvisti myös voimakas halu matkia kilpailijoita. Kun samassa sarjassa painiva kilpailijayliopisto perusti tytärkampuksen maailman vetovoimaisiin koulutuskeskittymiin, muiden oli väistämättä ryhdyttävä samanlaisiin toimiin pysyäkseen mukana kilpailussa. Tytärkampusten tarjoamat ohjelmat olivat myös hyvin samankaltaisia. Dubaissa toimivien ulkomaisten kampusten tutkinnot olivatkin lähinnä – tai monissa tapauksissa ainoastaan – kaupallisia ja kalliita kauppatieteen BBA, MBA ja EMBA -tutkintoja. Yliopistojen ulkomaanyksiköille onkin tavallista, että ohjelmatarjonta on hyvin

markkinaorientoitunutta, jossa tarjotaan sitä mikä myy ja mitä voi tarjota mahdollisimman vähin resurssein ja investoinnein (Juusola 2015). Esimerkiksi Dubain ulkomaisista yliopistoista suurin osa on hyvin pieniä yksiköitä, jotka pyörittävät toimintonsa vain muutaman luokkahuoneen kapasiteetilla rakennuksissa, joissa toimii myös muita yliopistoja. Vierailu näissä koulutuskeskitymissä muistuttaakin enemmän käyntiä ostoskeskuksessa kuin vierailua perinteisen yliopiston kampusalueella.

Dubai International Academic City. Lähde: DIAC 2010.

Dubain koulutusbuumi

Ulkomaisten korkeakoulujen määrä Arabiemiraateissa alkoi kasvaa huomattavasti vuoden 2003 jälkeen, jolloin Dubaihin perustettiin ensimmäinen korkeakoulutuksen tarjontaan keskittyvä vapaakauppa-alue, Knowledge Village. Tämä tietokylä houkutteli välittömästi useita ulkomaisia kouluja perustamaan kampuksensa alueelle. Toimiminen vapaakauppa-alueella mahdollisti käytännössä yliopistojen toimimisen ilman paikallista yhteistyökumppania, verottoman liiketoiminnan harjoittamisen, sekä liiketoiminnan voittojen helpon kotiuttamisen. Monia yliopistoja houkutteli myös vapaakauppa-alueiden toimiminen Arabiemiraattien valtion lakien ulkopuolella, sekä opetuksen

laadunvalvonnan puuttuminen. Uusien tulijoiden joukossa oli lukuisia yliopistoja muun muassa Isosta-Britanniasta, Intiasta ja Pakistanista. Koulutusviennin purjeisiin puhallettiin vielä lisää tuulta seuraavina vuosina, kun Dubaihin perustettiin vuonna 2005 finanssialan vapaakauppa-alue Dubai International Financial Centre (DIFC), sekä vuonna 2007 Knowledge Villagen menestyksen jatkoksi toinen, vielä suurempi koulutuksen vapaakauppa-alue, Dubai International Academic City (Juusola 2011).

Academic City onnistui vetämään puoleensa tusinoittain korkeakouluja eri puolilta maailmaa heti avattuaan ovensa. DIFC puolestaan houkutteli myös maailman arvostetuimpia kauppakorkeakouluja avaamaan kampuksiaan alueelle, ja syöttiin tarttui muun muassa London Business School, Duke Fuqua Business School, sekä Cass Business School. Academic City ja DIFC valmistuivatkin juuri strategisesti hyvään aikaan yliopistojen kansainvälistymisbuumin ollessa huipussaan. Ne valmistuivat myös juuri ennen finanssikriisin puhkeamista. Yhdysvalloista alkanut finanssikriisi iski Dubaihin vuonna 2009, jolloin maan talouskupla ja sen vauhdittama koulutuskupla puhkesivat. Koulutuksen on yleensä katsottu olevan turvallinen ja tasaisesti kasvava ala, johon talouden syklit eivät vaikuta – tai jos vaikuttavat, vaikutus on usein positiivinen, sillä taantumien aikana monet ihmiset hakeutuvat takaisin koulun penkille uutta nousukautta odotellessa. Dubaissa koulutuskuplan puhkeaminen todisti kuitenkin toisin.

Finanssikriisin puhjettua monet vastaperustetut, tutkintomaksuista riippuvaiset tytärkampukset joutuivat suuriin taloudellisiin vaikeuksiin opiskelijamäärien ja opiskelijoiden maksukyvyyn romahdettua. Tytärkampuksilla ei myöskään ollut emokampusten tapaan taloudellista puskuria, jonka turvin taantumasta olisi selvitty. Koulutuskuplan puhkeamisen seurauksena olikin usean tytärkampuksen tutkintojen alennusmyynti, toimintojen supistaminen, tai jopa kampusten sulkeminen (Alajoutsijärvi, Juusola & Lamberg 2014a, 2014b). Monet maineikkaat yliopistot joutuivat kuitenkin jatkamaan tappiollista toimintaa tytärkampuksillaan, sillä toimintojen loppuminen olisi merkinnyt myös yliopiston maineen tahriintumista, mitä ei voisi rahallakaan paikata. Suurimman hinnan maksoivat kuitenkin opiskelijat, jotka menettivät usein lainarahalla ennakkoon maksetut lukukausimaksut ja jäivät vaille tutkintotodistusta. Monissa tapauksissa opiskelijat jäivät myös vaille mahdollisuutta hyödyntää suorittamiaan kursseja muissa yliopistoissa, sillä maasta puuttuu yhtenäinen tutkintojärjestelmä, jolla mitata opintojen laajuutta, sisältöä ja laatua.

Maltillinen Abu Dhabi

Abu Dhabi on noudattanut hyvin erilaista koulutuspolitiikkaa verrattuna

naapuriemiraatti Dubaihin. Vaikka kaikki seitsemän emiraattia kuuluvatkin samaan valtioon ja saman kansallisen lainsäädännön piiriin, ne noudattavat kuitenkin hyvin erilaisia strategioita ja osittain jopa omia lakejaan. Abu Dhabi on seitsemästä emiraatista suurin. Sen pinta-ala on noin 80 prosenttia koko Arabiemiraateista, ja samalla sen maaperä pitää sisällään lähes koko Arabiemiraattien öljyvarannon. Verrattuna pröystäilevään naapuriinsa Dubaihin, Abu Dhabi on hyvin konservatiivinen emiraatti, joka on sijoittanut öljyvaransa tarkkaan harkiten erilaisiin hankkeisiin yhteiskunnan hyväksi. Muun muassa maan julkinen koulutussektori on rahoitettu öljyvaroin. Julkisen koulutussektorin kehittämisen lisäksi Abu Dhabi on myös investoinut yksityisen koulutussektorin rakentamiseen. Abu Dhabi ei kuitenkaan ole innostunut vapaakauppa-alueiden rakentamisesta alueelleen Dubain tyyliin houkutellakseen ulkomaisia kouluja, vaan noudattaa hyvin selektiivistä politiikkaa koulujen suhteen. Abu Dhabi on valinnut muutamia maineikkaita yliopistoja, kuten New York University ja New York Institute of Technology, sekä ranskalaiset yliopistot INSEAD ja Sorbonne, joille se on rakennuttanut valtavat kampusalueet, jotka ovat usein alkuperäisten emokampusten identtisiä kopioita. Lisäksi Abu Dhabi rahoittaa näitä eliittihankkeitaan lahjoituksin. Abu Dhabin korkeakoulujen tarjonta onkin vähemmän markkinaorientoitunutta ja paljon monipuolisempaa kuin Dubaissa, sillä valtion rahoitus on mahdollistanut myös epäkaupallisten opinto-ohjelmien tarjoamisen. Koulutussektorin säännöstely pitää myös huolen siitä, että koulutussektorille ei synny ylikapasiteettia, ja että alueella toimivat koulut eivät tarjoa liikaa samankaltaisia tutkintoja.

Vaikka Abu Dhabissa toimivat ulkomaiset yliopistot ovatkin resursseiltaan etuoikeutetussa asemassa verrattuna Dubaissa toimiviin omarahoitteisiin tytärkampuksiin, ne painivat silti omien haasteidensa kanssa. Toisin kuin Dubaissa, Abu Dhabissa toimivat tytärkampukset eivät ole pelkästään emokampuksen "haarakonttoreita" tai "tulosityksiköitä", vaan niin kutsuttuja "kopiokampuksia", joilla sanotaan olevan samanlainen asema, itsenäinen hallinto, ja akateeminen vapaus kuin emokampuksellakin. Tämä ei kuitenkaan aina ole toteutunut käytännössä. Viimeksi kuluvan vuoden maaliskuussa ulkomailla kohuttiin, kuinka New York Universityn professori ei päässyt vierailemaan yliopiston Abu Dhabin tytärkampuksella, sillä häneltä evättiin lennolle pääsy poliittisten mielipiteiden vuoksi (Saul 2015). Kyseinen professori oli kirjoittanut artikkeleita New York University Abu Dhabin kampuksen rakennustyöläisten ihmisoikeuskysymyksistä ja vertasi halvan vierastyövoiman käyttöä moderniin orjatyövoimaan. Tämä ei ollut ensimmäinen kerta, kun sananvapauskysymykset ovat tapetilla ulkomaisilla tytärkampuksilla, ja tuskin myöskään viimeinen kerta, kun mielipiteen ilmaisu arkaluontoisista asioista johtaa maahan pääsyn eväämiseen tai maasta karkottamiseen.

Koulutusviennin haasteet ja mahdollisuudet Arabiemiraateissa

Vaikka Dubain ja Abu Dhabin koulutussektorit poikkeavatkin hyvin voimakkaasti toisistaan, ne ovat myös tuoneet ilmi hyvin erilaisia haasteita koulutusviennin näkökulmasta. Koulutusviennin yksi suurimmista haasteista onkin ymmärtää kohdemaan sisäisiä eroavaisuuksia ja politiikkaa. Ehkä jopa haastavampi ongelma on ymmärtää, mikä ulkomaisten tytärikampusten rooli ja asema on paikallisessa yhteiskunnassa, ja miten sovittaa yhteen tämä mahdollisesti erilainen rooli emokampuksen arvojen ja yliopistokulttuurin kanssa. Tässä mielessä Dubaissa toimivien ulkomaisten yliopistojen "haarakonttorien" toiminta onkin ollut kivuttomampaa, sillä ne keskittyvät pääasiassa liiketoimintansa pyörittämiseen, ei niinkään tutkimukseen tai akateemisen vapauden pohtimiseen.

Tulevaisuus näyttää, minkälaisia muotoja koulutusvientitulee jatkossa ottamaan. Emiraateissa ulkomaisten yliopistojen trendi perustaa tytärikampuksia on selkeästi hiipumassa. Vuoden 2010 jälkeen alueelle ei ole perustettu ainuttakaan uutta kansainvälisesti tunnetun yliopiston tytärikampusta. Yliopistojen riskinotto-kyky ja -halu kansainvälistymishankkeissa on heikentynyt erityisesti sen jälkeen kun kansainvälistymisbuumin oppirahat maksettiin taloudellisina tappioina, kysymyksenä akateemisesta vapaudesta, ja jopa yliopistojen maineen kyseenalaistamisena. Koulutusvientitulee tuskin tuleen kuitenkaan hiipumaan. Päinvastoin, se tulee luultavasti kasvamaan, keskittyen vähemmän riskialttiisiin muotoihin ja paremmin harkittuihin ratkaisuihin.

Kirjoittaja on tutkinut Arabiemiraattien koulutusmarkkinoita vuodesta 2010 lähtien ja toimii parhaillaan United Arab Emirates Universityssä vierailevana professorina.

Lähteet

Alajoutsijärvi, K., Juusola, K. & Lamberg, J-A. (2014a). Institutional logic of Business Bubbles: Lessons from the Dubai Business School mania. *Academy of Management Learning & Education*, 13: 5–25.

Alajoutsijärvi, K., Juusola, K. & Lamberg, J-A. (2014b). The danger of corporate thinking in higher education. *Financial Times*, 28.4.2014.

<http://www.ft.com/intl/cms/s/2/4bffcba8-ab7d-11e3-8cae-00144feab7de.html#axz309k5LWNO>.

DIAC (2010). Photo Gallery. <http://www.diacedu.ae/media-center/photogallery>.

Juusola, K. (2011). Internationalization of executive education business: The case of the United Arab Emirates. Pro Gradu, Oulun yliopisto.

Juusola, K. (2015). Mercury beats Minerva? Essays on the Accelerating Impact of Market Logic Permeating Higher Education. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto. ISBN 978-951-39-6054-4 (PDF). <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/45233>.

KHDA (2010). The Higher Education Landscape in Dubai 2010. http://www.khda.gov.ae/CMS/WebParts/TextEditor/Documents/HE%20Landscape%20in%20Dubai%202010_eng.pdf.

OKM (2010). Kiinnostuksesta kysynnäksi ja tuotteiksi – Suomen koulutusviennin strategiset linjaukset. Valtioneuvoston periaatepäätös. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010: 11. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/okm11.pdf?lang=fi>.

Saul, S. (2015). N.Y.U. Professor Is Barred by United Arab Emirates. The New York Times, 16.3.2015. http://www.nytimes.com/2015/03/17/nyregion/nyu-professor-is-barred-from-the-united-arab-emirates.html?_r=0.